

ПОДХОДЪТ „ЛИДЕР“: ОСНОВНО РЪКОВОДСТВО

Цел на документа/брошурата

Този документ описва подхода „Лидер“ и обяснява как той може да помогне за развитието на населените места в селските райони. Документът също така дава основна информация за това как подходът трябва да бъде въведен на местно ниво като неотделима част от политиката за развитие на селските райони на Европейския Съюз (ЕС).

Документът включва:

- описание на понятието „Лидер“;
- основните характеристики на подхода „Лидер“;
- основно обяснение за това как подходът „Лидер“ функционира в реални условия;
- основни лица за контакт за допълнителна информация.

Документът е насочен към всички заинтересовани страни в селските райони, които имат интерес да установят или да участват в местни инициативи за развитие на селските райони. Това могат да бъдат администратори на национално, регионално или местно ниво или други активни действащи лица в селските райони - всички те имат възможност да вземат участие в „Лидер“.

Нашата цел е да обясним на лицата, вземащи решения и органите по програми, особено на новите и бъдещи страни-членки, какво е подходът „Лидер“ и как да се въведе на практика. Ние също целим да покажем на общностите в селските райони в ЕС, че подходът „Лидер“ може да им предостави възможност да предприемат инициативата и да участват активно в програмите за развитие на селските райони в тяхната местна област/територия (и да се възползват от финансовата помощ, която се предоставя по програмите).

Този документ е замислен като въвеждащо, лесно за четене ръководство. Той не разглежда всички страни от историята на инициативата „Лидер“, нито правилата и административните процедури, свързани с нея. Информация по тези въпроси може да бъде намерена другаде (информация за контакти е предоставена в този документ).

Съдържание

- 1. Какво представлява подходът „Лидер“ за развитие на селските райони?**
- 2. Седемте основни характеристики на подхода „Лидер“**
- 3. Въвеждане на подхода „Лидер“ на местно ниво**
- 4. Подходът „Лидер“ в бъдеще: интегриран метод**
- 5. Контакти за допълнителна информация**
- 6. Примери на „Лидер“ в практиката**

1. Какво представлява подходът „Лидер“ за развитие на селските райони?

Политиката за развитие на селските райони е част от Общата селскостопанска политика (ОСП) с нарастващо значение. Тя поощрява устойчивото развитие в селските райони на Европа, като е насочена към икономически, социални и екологични проблеми. Повече от половината от населението на ЕС живее в селски райони, които обхващат 90% от територията на ЕС¹. „Лидер“ е новаторски подход в рамките на политиката на ЕС за развитие на селските райони.

Абревиатурата „Лидер“ означава „Връзки между дейностите за развитие на селските райони“². Както подсказва наименованието, това е по-скоро метод за мобилизиране и на подпомагане на развитието на селските райони в местните селски общности, отколкото определена серия от мерки, които трябва да се приложат. Опитът показва, че „Лидер“ може в действителност да промени всекидневния живот на хората от селските райони. Този подход може да играе важна роля за насърчаването на новаторски решения на стари и нови проблеми в селските райони и да се превърне в своеобразна „лаборатория“ за развиване на местни способности и за изпробване на нови начини за задоволяване на нуждите на общностите в селските райони. Подходът донесе ценни резултати в много селски райони в петнадесетте страни-членки на ЕС³ и може да изиграе значителна роля в подпомагането на селските райони в новите и бъдещите страни-членки на ЕС в адаптирането им към променящите се реалности на днешния ден.

От началото му през 1991г., „Лидер“ предостави на общностите в селските райони на ЕС инструменти за заемане на активна роля в изграждането на собственото им бъдеще. Той се разви във времето заедно с останалата част на ОСП. Информация, събрана от оценки и от местните заинтересовани страни показва, че подходът „Лидер“ е инструмент, който работи добре в различни условия и видове райони, като по този начин приспособява воденето на политика в селските райони към огромните различия в нуждите на селските райони. Поради всички тези причини, той се е превърнал в неотделима част от политиката за развитие на селските райони. Като насърчава местното участие в планирането и осъществяването на стратегиите за устойчиво развитие, подходът „Лидер“ може да се окаже ценен инструмент за бъдещата политика на селските райони.

За програмния период 2007-2013 година „Лидер“ няма да продължава да бъде отделна програма, а ще бъде интегриран (mainstreaming – букв. „ще се влее в основния поток“, бел. прев.) във всички национални/регионални програми за развитие на селските райони. Това ще открие нови възможности за прилагането на подхода „Лидер“ в много по-широк мащаб и сред много по-голяма област от дейности за развитие на селските райони, отколкото преди.

¹ В ЕС от 25 страни-членки (ЕС-25)

² На френски език, *"Liaisons entre actions de développement rural"*

³ В 15 страни-членки на ЕС преди разширяването до 25 страни-членки през май 2004г.

„Лидер“ насърчава селските райони да търсят нови начини да станат или останат конкурентноспособни, да използват максимално своите ресурси и да преодолеят предизвикателствата, пред които са изправени като: застаряващо население, ниско качество на предоставяне на услуги или липса на възможности за трудова заетост. По този начин „Лидер“ допринася за подобряване на качеството на живот в селските райони за семейства на фермерите и по-широкото население в селските райони. Използва се холистичен метод за решаване на проблемите в селските райони. Методът приема, например, че конкурентноспособността в производството на храни, запазването на чиста околна среда и създаването на възможности за работа на местното население са взаимоподдържащи се аспекти от живота в селските райони, изискващи специфични умения, подходящи технологии и услуги, които трябва да бъдат решени като един цялостен пакет и с подходящи политически мерки.

От стартирането си през 1991 г., инициативата „Лидер“ работи за предоставянето на селските общности в ЕС на метод за насърчаване на местните партньори за управление на бъдещото развитие на техния район. Подходът „Лидер“ привлече огромен интерес в рамките на ЕС и извън него. Той беше приложен от страни извън собствения му кръг на бенефициенти. Интересът, предизвикан от „Лидер“, в някои случаи повлия върху националните, регионалните и местните администрации и политики с възможностите си да се справя с проблемите на развитието чрез нови форми на партньорство и свързващи дейности.

„Лидер“ допълва други европейски и национални програми. Например, дейностите по „Лидер“ могат да активизират и мобилизират местните ресурси чрез подпомагане на предварителни проекти за развитие (като диагностични изследвания и изследвания за изпълнимост или създаване на местни умения), които ще подобрят възможността на тези райони за достъп и използване не само на фондовете „Лидер“, но също и на други ресурси за финансиране на тяхното развитие (например на по-обща европейски и национални програми за регионално развитие и развитие на селските райони). „Лидер“ също така подпомага сектори и бенефициенти, които често не получават подкрепа или само частична подкрепа по други програми, които действат в селските райони, като културни дейности, подобряване на природната среда, рехабилитация на архитектурните забележителности и сгради, селския туризъм, подобряване на връзките между производителите и консуматорите и т.н.

„Лидер“ насърчава социално-икономическите партньори да работят заедно, да предоставят продукти и услуги, които произвеждат максимална добавена стойност в техния местен район.

Кратка история на „Лидер“

„Лидер“ започна през 1991г. с цел подобряване на потенциала за развитие на селските райони, като се разчита на местната инициатива и умения, като се подпомага придобиването на ноу-хау върху цялостното местно развитие и разпространението на това ноу-хау в други селски райони.

а/ „Лидер“ е част от генералната политика за развитие на селските райони на ЕС

Целите на „Лидер“ съответстват на целите на общата политика на ЕС за развитие на селските райони. Променящата се Обща Селскостопанска Политика (ОСП) взима под внимание разнообразието на селските райони и местности, богати местни идентичности и нарастващото значение, което обществото отдава на високото качество на околната среда. Тези характеристики се смятат за основни предимства на селските райони на ЕС.

б/ Историята на „Лидер“

Различните подходи за развитие на селските райони, които са били опитвани преди началото на ранните 1990 години, са били типично секторни, насочени основно към фермери и целящи насърчаването на структурните промени в селското стопанство. Те са използвали подход „отгоре - надолу“ със схеми за подпомагане, решавани на национално или регионално ниво. Местните действащи лица не винаги са били насърчавани да придобият уменията, които са им нужни, за да се превърнат в **строители на бъдещето на собствените си райони**.

Подходът, основаващ се на местно ниво и на **метода „отдолу - нагоре“**, включващ местните общности и добавящ стойност към местните ресурси, постепенно започна да добива популярност като нов начин за създаване на работни места и нов бизнес в селските райони. „Лидер“ започна като експеримент за събиране заедно, на местно ниво, на различни проекти и идеи, заинтересовани страни и ресурси. Той се оказва идеален инструмент за изпробване на това как да се разширяват възможностите за селските райони.

Делът от територията на ЕС, в която подходът „Лидер“ се прилага, броят на групите „Лидер“ и нивото на финансиране, предоставено на подходи от типа „Лидер“ са нараснали значително от стартирането на „Лидер“ през 1991г.

в/ Политически контекст: от пилотна инициатива до основна политика

В политическо отношение „Лидер“ беше основан като „Инициатива на общността“, финансирана от структурните фондове на ЕС. Досега има три поколения „Лидер“: Лидер I (1991-93), Лидер II (1994-99) и Лидер+ (2000-06). През това време страните-членки и регионите подкрепяха само програмите „Лидер“ с отделно финансиране, поставено отделно на ниво Европейски съюз. От 2007 година нататък подходът „Лидер“ ще бъде интегриран („ще се превърне в част от основната политика“) в рамките на общата политика за развитие на селските райони на ЕС. Това означава, че „Лидер“ ще бъде включен в общите национални и регионални

програми за развитие на селските райони, финансирани от ЕС, заедно с редица други видове оси за развитие на селските райони. Финансирането за оста „Лидер“ от 2007г. ще идва от общите финансови трансфери, получавани от всяка страна-членка от ЕС по новия Европейски Селскостопански Фонд за Развитие на Селските Райони (ЕСФРСР) за подпомагане на развитието на селските райони.

Инициативи „Лидер“	Брой местни инициативни групи	Обхваната площ	Финансиране от ЕС
Лидер I	217	367 000 км ²	EUR 442 милиона
Лидер II	906	1 375 144 км ²	EUR 1 755 милиона
Лидер+	1 893	11 577 386 км ²	EUR 2 105 милиона

2. Седемте основни характеристики на подхода „Лидер“

Понятието „Лидер“

Основната идея на подходът „Лидер“ се основава на разбирането, че поради разнообразието на селските райони в Европа, стратегиите за развитие са много по-ефективни и ефикасни, ако се решават и прилагат на местно ниво от местните участници, придружени от ясни и прозрачни процедури, подпомагане от съответните обществени администрации и необходимата техническа помощ за разпространение на добрите практики.

Разликата между „Лидер“ и други по-традиционни политически мерки за развитие на селските райони се състои в това, че „Лидер“ посочва „как“ да се действа, а не това „какво“ трябва да се направи. Седем основни характеристики обобщават подхода „Лидер“. Те са описани тук отделно, но е важно да се разглеждат като една **обща кутия с инструменти**. Всяка характеристика допълва и взаимодейства позитивно с останалите по време на целия процес на прилагане с дългосрочен ефект върху динамиката на селските райони и техните възможности за решаване на собствените им проблеми.

Седемте основни характеристики на Лидер



Характерна черта 1. Стратегии за местно развитие според територията

Териториалният подход, основан върху района, обхваща малка, хомогенна, социално свързана територия, често характеризирани от общи традиции, местна идентичност, чувство за принадлежност или общи нужди и очаквания, като цели район за осъществяване на дадена политика. Съществуването на такъв район като референция улеснява опознаването на местните силни и слаби страни, заплахи и възможности, вътрешен потенциал и идентифицирането на основните проблеми, забавящи устойчивото развитие. „Основаващ се на територията/района“ означава местен.

Възможно е този подход да работи по-добре от други подходи, защото позволява дейностите да бъдат проектирани по-прецизно, за да отговарят на реалните нужди и на местните конкурентни предимства. Избраният район трябва да има достатъчна кохерентност (**еднородност**) и **критична маса** по отношение на човешки, финансови и икономически ресурси за поддържане на жизнена местна стратегия за развитие. Не е нужно той да отговаря на предварително дефинирани административни граници.

Териториален подход, (основан на „местния район“)



Дефиницията „територия/местен район“ не е универсална или статична. Напротив, тя се развива и променя с по-общите икономически и социални промени, ролята на селското стопанство, управлението на земите и грижите за околната среда и общите възприятия за селските райони.

Характерна черта 2. *Подход „отдолу - нагоре“*

Подходът „отдолу-нагоре“ означава, че местните действащи лица участват във вземането на решения за стратегията и избора на приоритети, които да бъдат следвани в местната им област. Опитът показва, че подходът „отдолу - нагоре“ не бива да бъде смятан за алтернатива или да се противопоставя на подходите „отгоре-надолу“ от националните и/или регионалните органи, а по-скоро като подход, който да се комбинира и взаимодейства с тях, за да се постигнат по-добри общи резултати.

От седемте характерни черти на „Лидер“ най-отличителната е подходът „отдолу-нагоре“. Политиките за селските райони, които следват този подход, трябва да бъдат проектирани и въведени по-начин, който е най-подходящ за нуждите на общността, която обслужват. Един от начините, за да се осигури това, е да се поканят местните заинтересовани лица да подемат инициативата и да вземат участие. Това е вярно, както за ЕС с 15 членки и за ЕС с 25 страни-членки, но е също толкова важно за страни, които се стремят към членство в ЕС, в които има много структурни проблеми в селското стопанство и много възможности за подобряване на качеството на живота в селските райони.

Включването на местните действащи лица(участници) означава населението като цяло, групи с икономически и социални интереси и представителни обществени и частни институции. Създаването на капацитет е основна част от подхода „отдолу - нагоре“, който включва:

- повишаване на съзнанието, обучение, участие и мобилизация на местното население за идентифициране на силните и слабите страни на района (**анализ**);
- участие на различни групи по интереси за създаване на **стратегия** за местно развитие;
- създаване на ясни критерии за избор на местно ниво на подходящи **действия** (проекти) за осъществяване на стратегията.

Участието не трябва да се ограничава само да началната фаза, но трябва да продължава по време на целия процес на прилагане, като допринася за стратегията, осъществяването на избраните проекти и критическа преоценка и поуки за бъдещето. Съществува също така и важният въпрос за прозрачността, на която следва да се обърне внимание при процедурите за мобилизация и консултации, за да се постигне консенсус чрез диалог и преговори между участващите действащи лица.

Характерна черта 3. Публично-частно партньорство: местните инициативни групи (МИГ)

Установяването на местни партньорства, познато под името „Местна инициативна група“ е оригинална и важна черта от подхода „Лидер“. МИГ има за цел да идентифицира и осъществи стратегията за местно развитие, като взема решения за разпределянето на финансовите ресурси и управлението им. Вероятно е МИГ да бъдат ефективни в стимулирането на устойчивото развитие, защото те:

- събират и комбинират наличните човешки и финансови ресурси от общественения сектор, частния сектор, гражданския и доброволческия сектор;
- обединяват местните действащи лица около колективни проекти и мулти-секторни дейности, за да постигнат синергии (взаимноподсилващи се въздействия – бел. Прев.), обща собственост и критичната маса, необходима за подобряване на икономическата конкурентноспособност на района;
- да засилят диалога и сътрудничеството между различните действащи лица в селските райони, които често имат ограничен опит в работата си заедно; чрез намаляване на потенциалните конфликти и улесняване на договаряне на решенията чрез консултации и дискусии;
- улесняване, чрез взаимодействието между различните партньори на процесите на адаптация и промяна в селскостопанския сектор (например качествени продукти, хранителни вериги), интегрирането на грижите за околната среда, диверсификацията (разнообразяването) на икономиката на селските райони и на качеството на живот.

МИГ трябва да обединяват партньорите от обществения и частния сектор, да бъдат добре балансирани и представителни за съществуващите местни групи по

интереси, произлезли от различните социално-икономически сектори в района. **На ниво на вземане на решения, частните партньори и асоциации трябва да съставляват поне 50% от местното партньорство.**

МИГ могат да бъдат създадени *ad hoc (специално)*, за да получат достъп до финансиране по програмата „Лидер“, или да бъдат основани на/върху предварително създадени партньорства. Съставени от екип от професионалисти и органи за вземане на решения, МИГ представлява модел на организация, която може да повлияе върху осъществяването на политики по позитивен начин. Опитът показва, че **няколко вида МИГ се развиха** от тези общи характеристики като резултат от различните форми на регионална, национална политическа и институционална организация, и също с различни нива на автономност, що се отнася одобрението на проектите и управление на финансирането. Ролята и отговорността на МИГ се развиха във времето в някои страни-членки с повишаване на осведомеността за подхода „Лидер“.

МИГ решават насоките и съдържанието на стратегията за местно развитие и вземат решения за различните проекти, които трябва да се финансират. Реалните плащания често се извършват от разплащателен орган, който се занимава с публично финансиране, а не от самият МИГ, но на базата на избора на проекти, направен от МИГ.

Действащите лица в селските райони, които са най-активни в местните инициативи са:

- професионални организации и съюзи (представляващи фермерите; професионалисти не-фермери и микро-фирми);
- търговски асоциации;
- граждани, жители и техните местни организации;
- местни политически представители;
- екологични асоциации;
- доставчици на културни и обществени услуги, включително медиите;
- женски асоциации;
- млади хора.

МЕСТНАТА ИНИЦИАТИВНА ГРУПА - МИГ



От местната група се очаква да:

- събере заедно съответните заинтересовани групи в района около един общ проект;
- да има автономност на вземане на решенията и възможността да отпрати нов поглед към местните ресурси;
- да свърже различните мерки;
- да бъде способна да се възползва от възможностите, предоставени от местния сбор от ресурси;
- да бъде отворена към новаторски идеи;
- да бъде способна да свърже и интегрира отделни секторни подходи.

На местните инициативни групи е делегирана отговорността да поемат голяма част от управленските отговорности (например задачите по **избор на проекти, плащане, мониторинг, контрол и оценяване**) по отношение на индивидуалните действия. Все пак **нивото на автономност на МИГ може да се различава значително** в зависимост от специфичния начин на организация и институционален контекст на страните членки. Глобалните грантове (безвъзмездни помощи) са най-популярната форма за финансиране на проектите и дейностите по програмата „Лидер“. Такива грантове, съфинансирани от ЕС и националните публични фондове, обхващат различни части от финансовите изисквания на проектите, в зависимост от вида проект и типа район.

Характерна черта 4. Улесняване на иновациите (новаторството)

„Лидер“ може да играе важна роля за стимулиране на нови и новаторски подходи за развитието на селските райони. Такова новаторство се стимулира като на МИГ

се предоставят широки граници на свобода и гъвкавост във взимането на решения за дейностите, които те искат да подкрепят.

Новаторството трябва да се разбира в широк смисъл. Може да означава въвеждането на нов продукт, на нов процес, на нова организация или на нов пазар. Тази обща дефиниция на новаторството е валидна както за селските, така и за градските райони. Въпреки това селските райони, поради ниската гъстота на населението и сравнително ниско ниво на човешки и физически ресурси, имат по-слаби връзки с центровете за изследвания и развитие и за тях може да се окаже трудно да произведат радикални иновации, въпреки, че и това разбира се е възможно.

Новаторството в селските райони може да означава трансфер и адаптиране на иновации, породени другаде, модернизация на традиционни форми на ноу-хау, или намиране на нови решения на устойчиви проблеми на селските райони, които други политически намеси не са успели да решат задоволително или дългосрочно. Това може да предостави нови отговори на специфични проблеми на селските райони.

Въвеждането на подхода „Лидер“ с неговите седем характерни черти, може да бъде новаторство във вземането на политически решения само по себе си, което може да породни новаторски действия от оригиналния метод за осъществяването на политики, който е бил възприет. Например, подходът „отдолу - нагоре“, описан по-горе, може да поощри появата на нови идеи за проекти, които могат след това да бъдат подкрепени от МИГ, защото той не е ограничен от определен ред от мерки. Въвеждането на информационните и комуникационните технологии в селските райони може да се окаже важен канал за по-широк достъп до иновациите от селското население.

Характерна черта 5. Интегрирани и мулти-секторни дейности

„Лидер“ не е секторна програма за развитие; стратегията за местно развитие трябва да има **мулти-секторна (много-отраслева)** насоченост като интегрира няколко сектора на дейности. Дейностите и проектите, съдържащи се в местните стратегии трябва да бъдат свързани и координирани като едно свързано цяло. Интегрирането може да засяга дейности, извършвани в един единствен сектор, всички програмни дейности или специфични групи от дейности или, най-важното, връзките между различните икономически, социални, екологични участващи действащи лица и сектори.

Характерна черта 6. Мрежи

Мрежите обхващат обмяна на резултати, опит и ноу-хау между групите „Лидер“, селските райони, администрациите и организациите, участващи в развитието на селските райони в рамките на ЕС, независимо дали са директни бенефициенти по програмата „Лидер“. Мрежите са начин за споделяне на добрите практики, за разпространяване на иновациите и надграждане върху уроци, получени от местното развитие на селските райони. Мрежите създават **връзки между хора, проекти и селски райони** и по този начин могат да спомогнат за преодоляване на изолацията, пред която са изправени някои селски райони. Те могат да стимулират проектите за взаимодействие като свържат групите „Лидер“ едни с други.

Съществуват различни видове мрежи:

- **Институционални мрежи**

Те са финансирани от Европейската Комисия, която определя тяхната роля. ЕС поддържа мрежовите структури на **Европейско и национално ниво**, което свързва групи „Лидер“, администрации и други заинтересовани партньори, заинтересовани от развитието на селските райони. От 2007 година нататък видовете институционални мрежи ще бъдат:

- * Европейска мрежа за развитие на селските райони (управлявана от Комисията);
- * Национална мрежа за развитие на селските райони, която трябва да бъде установена във всяка страна-членка.

Дейностите по мрежите първоначално бяха съсредоточени единствено върху „Лидер“, но **от 2007 година нататък**, те ще са насочени към **много по-широк спектър от проблеми на развитието на селските райони**. Те ще имат подкрепа от експерти и ще предприемат практически дейности като: подготовка на публикации върху различни аспекти на развитието на селските райони, организиране на семинари, анализ на дейностите за развитие на селските райони, за да се идентифицират добрите практики, идентифициране на тенденциите на развитие в селските райони, поддръжка на уеб-сайтове и подпомагане на групите „Лидер“ да намерят потенциални партньори и да стартират проекти на коопериране. Европейската мрежа действа като място за срещи за националните мрежи и администрации във всяка страна-членка, за да споделят опит на европейско ниво. **Участието в дейностите на мрежите е задължително за всички групи „Лидер“**, които получават финансово подпомагане от ЕС, но **други групи също** могат да предоставят своите знания и опит в мрежата.

- **Национални, регионални и местни мрежи**

Мрежите или асоциациите на групите „Лидер“, също бяха създадени или се появиха по-неформално на местно, регионално или национално ниво в някои страни-членки (например мрежата на ирландските и гръцките групи) и на европейско ниво (например Европейската асоциация „Лидер“ за развитие на селските райони - ELARD - вижте частта „Контакти“).

Характерна черта 7. Сътрудничество (Коопериране)

Кооперирането може да се развие в **нещо повече от създаване на контакти**. Това включва Местна инициативна група, която предприема общ проект с друга група „Лидер“ или с група, използваща подобен подход в друг регион, страна-членка или дори трета страна.

Сътрудничеството може да подпомогне групите „Лидер“ да подпомогнат техните местни дейности. Може да им позволи да разрешат някои проблеми или да добавят стойност към местните ресурси. Например това може да бъде начин за постигане на критичната маса, необходима за жизнеспособността на даден проект или чрез поощряване на допълващи се дейности, например общ маркетинг чрез групи „Лидер“ в различни региони, чиито райони имат обща специализация за даден продукт (кестени, вълна и др.), или развиване на общи туристически инициативи, основани на общо културно наследство (келтско, римско и др.).

Проектите за **сътрудничество не са просто обмен на опит**. Те трябва да включват конкретен **общ проект**, в най-добрия случай управляван под обща структура. Има два основни вида сътрудничество възможни по програмата „Лидер“:

- **интер-териториално** сътрудничество: това означава сътрудничество между различни селски райони в рамките на една страна-членка. То може да бъде между групи „Лидер“ и може да бъде отворено също и за други местни групи, използващи подобен подход на участие;
- **транс-национално** сътрудничество: това означава сътрудничество между групи „Лидер“ от поне две страни-членки или с групи в трети страни като се използва подобен подход.

3. Въвеждане на „Лидер“ на местно ниво

Седемте характерни черти обясняват какво представлява подходът „Лидер“. Прилагането на тези принципи в практиката означава, че реални хора планират местните стратегии и участват в дейностите. Тази секция описва някои **основни стъпки** в процеса на внедряване на „Лидер“, в райони където подходът е използван за първи път. Тук не се опитваме да опишем всяка ситуация, която може да възникне, защото дейностите по програмата „Лидер“ са прекалено разнообразни.

Участието на местните действащи лица в райони, където „Лидер“ още не е бил въведен, обикновено започва, когато стане ясно, че дадена страна-членка или регион в някакъв следващ момент ще въведат „Лидер“ (например с присъединяването си към ЕС) и в скоро време ще публикуват открит конкурс за предложения за потенциални групи „Лидер“⁴.

⁴ В случая със съществуващите страни-членки, подобен процес може да се породи, когато страни-членки или региони организират нов процес на селекция за групи „Лидер“ в началото на новия програмен период и където селските райони в страната, които не са били подпомагани по-рано по програмата „Лидер“, желаят да се кандидатираат.

В идеална ситуация, следните стъпки трябва да бъдат предприети в процеса на внедряване на подхода „Лидер“:

а/ Създаване на капацитет

Това е най-първата стъпка за въвеждане на подхода „Лидер“ на местно ниво. Ако този новаторски подход заработи добре, местните действащи лица трябва да имат или да придобият необходимите умения от гледна точка на: идеи за проекти и ноу-хау, човешките ресурси за извършване на конкретни дейности и, разбира се, финансовите способности да управляват тези дейности. В миналото този процес беше упражнение по „научаване чрез практиката“. Днес натрупаният опит би трябвало да е направил нещата по-лесни. Използването на мрежи и други средства за комуникация е от голяма полза за създаването на такива възможности, тъй като не само предоставя информация за „Лидер“, но също така служи за поощряване на интереса на местните действащи лица в създаването на стратегия за местно развитие на селския район и свързани проекти, като по този начин се създава необходимата критична маса. Създаването на капацитет не е индивидуална дейност, а колективна, в която различни действащи лица в селските райони се запознават с подхода и с начина му на въвеждане, като този начин им позволява да разпространяват, да участват и да се възползват от него.

б/ Събиране заедно на местните участници (актьори)

Втората стъпка обикновено е да се организират срещи и семинари в местната област, за да се срещнат заинтересованите действащи лица, да се подпомогне на пораждането на идеи и да се позволи на местните актьори да дискутират нуждите на техния район от здрави основи. Съществуват много начини за събиране на местните действащи лица заедно: семинари и работни срещи, публични срещи, медии и телекомуникации, панаири и изложения, са най-разпространеният начин да се съберат заедно местните действащи лица (актьори) да дискутират проблеми от общ интерес и да разберат различните мнения и проекти за региона.

в/ Анализ на територията

От основна важност е подробния анализ на местния селски район, за който става въпрос. Той обикновено цели установяването на „териториалния капитал“ - предимствата на района (хора, дейности, природни дадености, наследство, ноу-хау), не под формата на описание, а на уникалните характеристики, които могат да бъдат развити. Анализът на тези характеристики и основните точки, идентифицирани по време на този анализ на региона, трябва да доведе до идентифицирането(определянето) на възможни стратегии за местно развитие, специфични за дадените селски райони. Изработването на анализ на района също заангажира всички местни действащи лица да изградят **средносрочна и дългосрочна визия за района**. Въпреки че експертните знания са ценни в този анализ, много е важно различните виждания за бъдещето и за най-добрата стратегия за района да **бъдат дискутирани публично и да се постигне високо ниво на консенсус (единомислие)**.

г/ Установяване на съществуващите дейности/инициативи

Основна стъпка в процеса „Лидер“, свързан с териториалния анализ, е нуждата местните действащи лица да проведат преглед на съществуващите мерки за развитие на селските райони, които са били въведени или са планирани в техния район. Установяване на това какви инициативи вече съществуват е от фундаментално значение за решение дали да се гради върху тях или да се заменят. По този начин се намаляват и рисковете за поява на дублиране.

д/ Създаване на сътрудничество

По време на етапа на анализ, подходът „отдолу - нагоре“ изисква повишаване на съзнанието (чрез информация) и задължение(съпричастност), за да се анализират силните и слабите страни на селския район и да се установят нуждите и очакванията (като се използва методът на анализ чрез участие). Този етап е насочен към цялата общност плюс активните групи, които ръководят процеса. По време на етапа на планирането на стратегическия избор за местния район (например идентифицирането на приоритетни теми/ проекти, за които трябва да се търси финансова подкрепа), подходът „отдолу - нагоре“ изисква участието на различни групи по интереси (например чрез създаването на работни групи *ad hoc* специално за целта).

Събирането заедно на местните действащи лица и териториалния анализ улесняват установяването на тези, които трябва да бъдат включени в публично-частното партньорство и да управляват осъществяването на проектите. В крайна сметка това води до създаването на Местна инициативна група . МИГ е партньорството, което ефективно осъществява местния подход за развитие, съгласуван с местната общност.

е/ Създаване на стратегия за местно развитие

Местният проект за развитие е оформен в стратегически документ за местно развитие. Това включва установяването на цели, определяне на стратегически приоритети и ред на действията, които трябва да бъдат предприети. Тази стратегия за местно развитие ще бъде базата за кандидатстването на МИГ за финансиране по отворения конкурс за проекти, организиран от страните-членки/региони по програмата „Лидер“. Страните-членки или региони избират успешни МИГ и им предоставят бюджети за осъществяване на техните местни стратегии.

4. Бъдещето на „Лидер“: превръщането му в част от основната програма

Неотдавнашен преглед на политиката за развитие на селските райони на ЕС заключи, че програмата „Лидер“ е достигнала ниво на зрялост, което позволява селските райони да въведат подхода „Лидер“ по-широко в основните програми за развитие на селските райони. Мерки от типа „Лидер“ вече бяха възприети като част от основните програми от някои от страните-членки, които се присъединиха към ЕС през 2004г., в техните програми за 2004-2006.

а/ Новият програмен период (2007 - 13)

Нов акцент върху „Лидер“

На 20 септември 2005г. Съветът одобри нов Регламент за финансиране на развитието на селските райони за следващия програмен период (2007 - 13)⁵. Това решение отдава по-голямо внимание на подхода от вида „Лидер“ за развитие на селските райони. По време на следващия период всяка програма за развитие на селските райони трябва да има компонент Лидер за въвеждането на стратегии за местно развитие „отдолу - нагоре“. Минимум от 5% от финансирането на ЕС за всяка програма трябва да бъде запазено за „Лидер“ (като отделна „ос Лидер“ в рамките на програмите). Този процент трябва да бъде постепенно увеличаван за 10-те страни членки на ЕС⁶, които ще прилагат средно 2.5 % за „Лидер“ през периода 2007 - 13, като се отчита техния по-ограничен опит в прилагането на подхода „Лидер“. Страните-членки или региони ще избират МИГ въз основа на техните предложени стратегии за местно развитие. Всяка програма трябва да има възможността да финансира създаването и поощряването на способностите, нужни за подготовката на тези местни стратегии, оперативните разходи на структурите на МИГ и въвеждането на стратегии за местно развитие и проекти за сътрудничество между структурите на МИГ. Със създаването на Европейската мрежа за развитие на селските райони (вижте част 2, Характерна черта б) ще се появят подсилени структури от мрежи.

б/ Фокусиране върху новите страни членки и присъединяващите се страни

Селскостопанските дейности играят особено важна роля за развитието на селските райони в новите и присъединяващите се към ЕС страни. Институционалните и структурните промени в селскостопанския сектор през последното десетилетие причиниха по-високо ниво на дългосрочна безработица, обезлюдяване на някои райони и отслабване на предоставянето на услуги и инфраструктура. Подсиленият подход „отдолу - нагоре“ на „Лидер“, който предоставя на местните власти и общности по-голяма възможност за влияние в планирането и въвеждането на програми за удовлетворяване на местните нужди, и който разглежда селските райони по-скоро като територии, отколкото да се фокусира единствено върху селскостопанския сектор, ще бъде важен също за страните, които се стремят към членство в ЕС. Много от тези страни имат ограничен опит в последните години в такива подходи на участие. От присъединяването на 1 май 2004г., 10-те страни членки на ЕС вече имат възможността да приложат мерките от типа „Лидер“, вече като част от основната програма, финансирани от секция Ориентиране на ФЕОГА⁷. Шест от десетте нови страни-членки са включили мерки от типа „Лидер“ в техните

⁵ Регламент No 1698/2005 на Съвета от 20.9.2005г. за подкрепа на развитието на селските райони от Европейския селскостопански фонд за развитие на селските райони - ЕСФРСР (OJ L 277, 21.10.2005)

⁶ 10-те нови страни-членки, които се присъединиха към ЕС през май 2004г.

⁷ Европейски фонд за ориентиране и гарантиране в селското стопанство

програми „Цел 1“⁸. Силно ударение ще бъде поставено върху изграждането на административни възможности за, например, стимулиране и поддържане на създаването на МИГ.

5. Данни за контакт за допълнителна информация по подхода „Лидер“

а/ Европейска Обсерватория „Лидер“, създадена от Европейската Комисия

Уеб-страницата на Обсерваторията „Лидер“ предоставя полезна информация за всички аспекти на „Лидер“. Менютата на основната страница и основната информация са достъпни на всички езици на разширения ЕС. Посетете:

http://ec.europa.eu/leader_plus

В този сайт има също и връзка към сайтовете на всяка национална мрежа.

Данни за контакт с Обсерваторията Leader+:

contact.point@leaderplus.org

Тел. +32 2 235 20 20

Факс+32 2 280 04 38

За по-обща информация за мерките на ЕС за развитие на селските райони, посетете:

http://ec.europa.eu/agriculture/rur/index_en.htm

б/ Национално/регионално ниво

Най-преките източници на информация за професионалистите е най-вероятно да бъдат на национално/регионално ниво в зависимост от програмната структура на дадената страна. Те са прекалено много, за да бъдат изброени тук, но могат да бъдат открити или чрез използване на известни национални източници или чрез следване на връзките в:

За съществуващи страни-членки на ЕС

http://ec.europa.eu/agriculture/rur/leaderplus/memberstates/index_en.htm

За присъединяващи се страни и страни кандидатки

http://ec.europa.eu/agriculture/use/index_en.htm

в/ Други полезни мрежи

ELARD) (Европейска асоциация “Лидер” за развитие на селските райони)

⁸ Цел 1 от Структурните фондове подпомага развитието и структурните промени на региони, чието развитие изостава (период 2000 - 06)

ELARD е сдружение с нестопанска цел, създадено през 1999 година, като представлява над 600 МИГ от девет страни-членки чрез техните национални мрежи или като индивидуални членове:

<http://personal.telefonica.terra.es/web/elard/>

PREPARE (Партньорство за Европа на селските райони).

Програмата **PREPARE** се стреми да подсили гражданското общество в селските райони, особено в 10-те нови страни-членки и присъединяващите се страни, и да подкрепи международния обмен в областта на развитието на селските райони. Тази програма се съсредоточава особено в подкрепата на партньорството между не-правителствените организации (НПО) и властите в развитието на селските райони и оттам на подхода „Лидер“.

<http://www.preparenetwork.org/index.php>

г/ Публикации „Лидер“

Последните публикации на Европейската Обсерватория за Leader+ (Leader+ Flash News и Leader+ Magazine) могат да бъдат намерени чрез уеб-сайта Leader+ (вижте 5 а).

Leader+ Magazine се издава три пъти годишно и е справочник за информация за осъществени проекти или проекти в период на осъществяване по програмата Leader+. Представени са примери за изучаване.

Flash News предоставя периодично новини за това какво се случва в областта на развитие на селските райони, по отношение на дейностите на „Лидер“ и интересни публикации на ниво Европейски съюз. Това е добро начално място за информиране за „Лидер“ и има собствена интерактивна секция, към която можете да се включите и за която да се абонирате.

Формуляр за абониране в линията ([on-line subscription form](#)) може да бъде използван, за да се абонирате директно за Leader+ Magazine и Flash News.

Националните мрежи „Лидер“ на страните-членки също издават периодични публикации, които могат да бъдат намерени на адрес:

http://ec.europa.eu/agriculture/rur/leaderplus/publications/nnu_en.htm

6. Примери за „Лидер“ в практиката

Ценността на „Лидер“ проличава от множеството стойностни проекти, подпомогнати в последните години, които имат реално влияние върху всекидневния живот на хората, живеещи в селските райони. Примерите, посочени тук, дават представа за разнообразието и творческия характер на стратегиите за развитие на селските райони, въведени от МИГ в различни региони на Европа. Те също показват, че МИГ са използвали добре възможностите, предоставени им от програмата „Лидер“ за коопериране на регионално, национално и европейско ниво и да създават връзки, за да споделят опит и добри практики.

Примерите от а/ до в/ са проекти, предприети на местно ниво (интертериториално) от МИГ, докато г/ е пример за проект на транс-национално сътрудничество между три МИГ в две страни-членки.

а/ Стратегия за качествени продукти от регион Монтиферу - Сардиния (Италия)

Регион, община	:	Сардиния
Име на МИГ:		МИГ Монтиферу, Баригаду, Синис
Обща стойност на проекта:		EUR 8 080⁹
Елемент, финансиран от ЕС:		EUR 4 096
Други обществени фондове:		EUR 2 619
Частни фондове	:	EUR 1 365

От 50-те години на 20 век, районът на МИГ Монтиферу, която включва Баригаду и Синис, претърпя високо ниво на миграция на населението от селските райони към градските райони. В резултат, селското стопанство и други традиционни дейности загубиха работната сила, а също и знанията и уменията, необходими за производство на регионалните традиционни продукти. Постепенното влошаване на демографската ситуация дълбоко засегна местната общност, като създаде усещане за загубване на местна идентичност чрез изчезването на традиционните нрави и обичаи. Появиха се също и екологични проблеми в резултат на загубата на селскостопанската дейност като: ерозия на почвата и изчезването на екологични видове и ендемични видове.

Основната цел на МИГ в Монтиферу бе да оживи социално-икономическата система на региона, основаваща се върху животновъдството и дребните занаятчийски частни фирми. Тази цел беше постигната чрез:

- добавяне на стойност към местните продукти и улесняване на техния достъп до местните пазари;
- опазване на природните ресурси, които са в опасност от изчезване;
- подобряване на образа на Монтиферу;

9 - Общата стойност на проекта означава стойността на описания конкретен проект, а не на цялостния бюджет за участващата МИГ.

- възстановяване на социално-културното наследство на местната общност (нравите и обичаите, които по-рано са характеризирали селския живот в областта).

МИГ работеше по процеса на добавяне на стойност и подпомагане на местната селско-стопанска продукция да достигне пазара. Проектът е насочен към типично местно сирене, наречено „Казицолу" - 'Casizolu', направено от мляко от специална подрода добитък – Modicano Sarda. Кравата пасе на пасището и дава мляко със специфичен вкус на „гора и листа". Инвестициите в производството на сиренето „Казицолу" бяха насочени към: подобряване на производствения процес; планиране на хранителната безопасност; курсове за обучение; финансиране на обработката; маркетингово подпомагане; създаване на мрежа с други местни качествени продукти (мед, екстра чист зехтин, вино „Малвация"); засилване на присъствието на сиренето в сектора на кетъринга на високо ниво; и подпомагане на производителите да се справят с търсенето чрез управленски техники на верига от доставчици.

Име на лице за контакт : Salvatore Polo
 Адрес : Piazza Mannu snc Seneghe - 09070
 Телефонен номер : + 39 0783 54132
 Номер на факс : + 39 0783 54132
 Електронен адрес : galmbms@tiscali.it

б/ Обновяване на реколтата от тръстика и острица в Норфолк Броудс (Великобритания)

Регион, област : Norfolk
 Име на МИГ : Broads & Rivers
 Обща стойност на проекта: EUR 172 425
 Елемент, финансиран от ЕС: EUR 58 820
 Други обществени фондове: EUR 113 605

Характерна черта от пейзажа на Норфолк Броудс са широките протежения от лехи от тръстика и острица, които ограждат известните плавателни канали. Екологите са обявили тези мочурливи местности за хабитат, дом за редки растения и животни, от международно значение. Запазването на тези местности зависи от периодичното рязане на тръстиката и острицата. Традиционно, те са били събирани със стопанска цел, за да предоставят суров материал за правене на покриви от тръстика като по този начин се осигури връзка между вграденото наследство на района и неговата природна среда.

Въпреки модернизацията, индустрията за тръстика и острица на Броуд изпитваше сериозни трудности, породени от една страна от вноса и последвалите ниски цени. Съществуващите резачи на тръстика и острица не бяха в състояние да заменят крайно необходимите машини, а индустрията не беше успяла да привлече нови попълнения да заместят тези, които се пенсионираха. Изследване от 2002 година

установи не повече от 20 резачи на търговски принцип, като много малко от тях бяха под 30 години и няколко наближаващи (или преминали) възрастта за пенсиониране. Духът беше нисък и някои резачи не вярваха на екологичните организации, като ги обвиняваха, че са благоразположени към управлението на тръстиките от доброволци.

Финансирането от Leader+ предостави обучение и реставрира нови пренебрегнати райони на тръстиките легла. Това създава възможности за нови фирми, като в същото време повишава ефикасността и доходите на съществуващите, например - като предоставя нови машини, но също - като подобрява потенциала за печелене на доходи на членовете на МИГ извън сезоните за рязане на тръстика и острица. Имаше и по-невеществени предимства, като създаването на асоциация, която улесни организациите по опазване на околната среда и други организации да търсят мнението на фирмите в областта на рязането на тръстика и острица, като група по въпроси като реставриране на тръстиките легла и планиране на дейности по облекчаване на наводненията.

Първият проект успя да спре упадъка на местна индустрия за рязане на тръстика и острица и силно повиши увереността и оптимизма. Втори проект е насочен към дългосрочните нужди на индустрията като привлича и подпомага нови участници, повишава ефективността и доходите на съществуващия бизнес и подобрява промоцията на тръстиката и острицата от Броуд.

Име на лице за контакт : **Malcolm Hackett,**
Адрес : **Economic Development Unit, Norfolk County**
Norwich NR1 2DH
Телефонен номер : **+ 441603 228960**
Номер на факс : **+ 441603 223345**
Електронен адрес : **malcolm.hackett@norfolk.gov.uk**
Интернет страница : **www.broadsanddrivers.org.uk**

в/ Безопасно бъдеще с уважение към миналото

Регион, окръг: **South Kymi**
Име на МИГ: **Sepra**
Обща стойност на проекта: **EUR 59 436**
Елемент на финансиране от БС: **EUR 22 968**
Други обществени фондове: **EUR 22 968**
Частни фондове: **EUR 13 500**

Sepra е регистрирано сдружение, действащо на територията на селските райони на осемте кметства на южен Кюми, което подкрепя независимите дейности между местните хора. Асоциацията създаде програма за развитие за този регион, за която се прилага финансиране за развитие по програмата Leader+ за годините 2000 - 06.

Програмата подкрепя малки проекти за развитие, които се основават на идеите на самите жители. Бюджетът е около EUR 1.2 милиона/годишно) 30 % от който идва от ЕС, 18 % от държавно финансиране от Финландия, 12 % от осемте общини, и 40 % от жителите на района.

Регионът Сепра има около 57 000 жители. Населението намалява постоянно през последните 30 години. Селските райони, индустриалните комплекси и градовете се припокриват. Мнозинството от населението зависи от производството или обществените услуги - дребният бизнес се развива бавно. Водещият принцип на програмата е подпомагане на развитието на приятна и безопасна околна среда, която може да донесе също така препитание за местните хора. Всички дейности по програмата се основават на уважение на историята и природата на региона и на местните хора. Програмата има две основни теми: използване на природните и културните ресурси; и повишаване на взаимодействието между селските и градските райони.

Програмата има за цел да постигне основните си задачи чрез:

- подобряване на вътрешните функции в селата и другите селища;
- развитие на туристически и други услуги;
- насърчаване, маркетинг и развитие на нови или съществуващи местни продукти;
- подкрепа на установяването на нов малък бизнес;
- използване на близкото съседство с Русия и Естония, както и развитие на други международни връзки;
- организиране на събития, където хората от селата и хората от градовете могат да се срещнат.

Програмата за развитие е насочена към информационните технологии, опазването на околната среда и специално към младите хора.

Име на лице за контакт : **Marja Sorvo**
Адрес : **Helsingintie 1A, 49400 Hamina, Finland**
Телефонен номер : **+ 358 44 277 4514**
Номер факс : **+ 358 5 230 4515**
Електронна поща : **marja.sorvo@seprat.net**
Интернет сайт : **www.seprat.net**

г/ Транс-национално обучение за културно екскурзоводство и мениджмънт на регионалните музеи: три алпийски региона си сътрудничат, за да предоставят нова перспектива

СТРАНИ ЧЛЕНКИ: Австрия и Германия
Региони, окръзи : Land Tirol (Австрия), Regierungsbezirke Schwaben and Oberbayern (Германия)
Име на МИГ: Ausserfern(AUT), Auerbergland (GER), Ostallgaeu (GER)
Обща стойност на проекта : EUR 30 000

Елемент, финансиран от ЕС : EUR 15 000
Частни фондове : EUR 15 000

Регионите Auerbergland (Германия); Ausserfern (Австрия) и Ostallgaeu (Германия) създадоха транснационален проект за обучение, включващ 104 участника, 25 лектора и 47 семинара, обхващащи 20 различни модула. Проектът има за цел да използва свързаните култура и история на тези три района, които се намират в баварско-австрийския алпийски регион.

МИГ започнаха със среща за обмяна на идеи между тримата управляващи директора на регионите. Те стигнаха до заключението, че стратегиите за развитие на трите съседни МИГ имат много общи цели и могат да предоставят много възможности за бъдещо взаимодействие. Тъй като транс-националните проекти за сътрудничество са по-сложни и имат по-големи рискове от местните, тримата мениджъра по Leader+ потърсиха здрава основа за сътрудничество. Те вече знаеха, че основата на успеха на транс-националния проект е силното убеждение, че проектът ще бъде от полза за трите МИГ. След критична и цялостна оценка на проекта, те решиха да базират своето сътрудничество върху подобряване на връзката между историята и културата с туризма и заетостта. Чрез свързване на туризма и културата, проектът има за цел да създаде нови работни места, особено за жените, за да заздравя връзката между родната страна и нейната история за младите хора.

За да получат представа за най-добрите практики, тримата мениджъри на МИГ осъществиха контакт с италианския МИГ, Вал Веноста, в южен Тирол, който е осъществил подобен проект в рамките на програмата „Лидер“.

Име на лице за контакт : Guenter Salchner
Адрес : REA Ausserfern, Kohlplatz 7, A-6600 Pflach
Телефонен номер : + 43 5672 62387
Номер факс : + 43 5672 62387 139
Електронна поща : rea@allesausserfern.at
Интернет сайт : www.allesausserfern.at/rea